

آلرژی، گیاهان و گرده‌ها

«مجموعه‌ای مصور از گیاهان و گرده‌های آلرژی‌زای ایران»

مؤلفان:

دکتر آرمین قریشی‌الحسینی

دکتر رضا فریدحسینی

(عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی مشهد)

دکتر جواد قریشی‌الحسینی

(عضو هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد)

قریشی الحسینی، آرمین، ۱۳۵۰.
 آلرزی، گیاهان و گرده‌ها: مجموعه‌ای مصور از گیاهان و گرده‌های آلرژیزای ایران /
 مؤلفان: آرمین قریشی الحسینی؛ رضا فرید حسینی؛ جواد قریشی الحسینی. - مشهد:
 شرکت به نشر، ۱۳۸۴.
 ده + ۱۸۸ ص. : مصور. - (انتشارات آستان قدس رضوی، شرکت به نشر؛ ۷۱۹)
 شابک: ۱-۰۴۹۵-۰۲-۹۶۴ ISBN 964 - 02 - 0495 - 1
 فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
 واژه‌نامه.
 کتابنامه ص. [۱۶۹] - ۱۷۵.
 ۱. حساسیت. ۲. گیاه شناسی - ایران. ۳. گرده افشانی - ایران. الف.
 فرید حسینی، رضا، ۱۳۲۰ - ب. قریشی الحسینی، جواد ۱۳۱۶ - ج. شرکت به نشر،
 انتشارات آستان قدس رضوی. د. عنوان. ه. عنوان: مجموعه‌ای مصور از گیاهان و
 گرده‌های آلرژیزای ایران.
 ۶۱۶/۹۷ RC ۵۸۴ / ۴۴۷
 کتابخانه ملی ایران
 م ۸۴-۳۴۵۹۰

انتشارات به نشر
 ۷۱۹

آلرزی، گیاهان و گرده‌ها

مجموعه‌ای مصور از گیاهان و گرده‌های آلرژیزای ایران

آرمین قریشی الحسینی

دکتر رضا فرید حسینی (عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی مشهد)

دکتر جواد قریشی الحسینی (عضو هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد)

ویراسته حمیدرضا نگهبان

چاپ اول - ۱۳۸۴

۱۱۰۰ نسخه - وزیری

چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

شابک جلد: ۱-۰۴۹۵-۰۲-۹۶۴

حق چاپ محفوظ است.

به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

دفتر مرکزی: مشهد، ص. پ ۹۱۳۷۵/۴۹۶۹، تلفن ۰۵۱۱۱۷۰، ۰۵۱۱۱۳۶-۷

دفتر تهران: ۸۸۹۶۰۶۲۰، ۸۸۹۵۱۷۴۰، شماره ۸۸۹۶۵۹۸۲

پست الکترونیک: publishing@behnashr.com

آدرس اینترنتی: www.behnashr.com

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

۳۱	۱. کهنیر	هـ	مقدمه
۳۱	۲. اگرما	ز	پیش گفتار
۳۳	روشهای تشخیص آلرژی		
۳۴	الف) روشهای کلینیکی و تجربی	(۶۰-۱)	فصل اول - آلرژی و ایمونولوژی
۳۴	۱. آزمایشهای پوستی	۱	تاریخچه آلرژی
	۲. آزمایش به وسیله القاء آلرژن و یا	۶	ایمونولوژی
۳۷	درگیر کردن بیمار	۶	اجزای سیستم ایمنی
۳۹	۳. آزمایش به وسیله حذف آلرژن	۱۴	پاسخهای ایمنی
۳۹	ب) روشهای آزمایشگاهی	۱۵	آلرژی و انواع حساسیتهای شدید
۳۹	۱. شمارش انوزینوفیلهای خون محیطی	۱۷	آلرژی
۴۰	۲. اندازه گیری واسطه های شیمیایی سرمی	۱۹	آلرژنها
۴۰	۳. اندازه گیری مجموعه IgE سرم	۱۹	آلرژنها و عوامل مؤثر در شدت پاسخ
۴۱	۴. اندازه گیری IgE اختصاصی	۲۱	انواع آلرژنها
۴۴	درمان بیماریهای آلرژیک	۲۱	۱. گرده ها و گیاهان
۴۴	۱. پیشگیری و کنترل محیط	۲۴	۲. قارچها
۴۴	۲. درمان دارویی	۲۴	۳. مایتها یا هیبره ها
۴۶	الف) گیرنده های آدرنرژیک	۲۵	۴. آلرژنهای حیوانی
۴۶	ب) گیرنده های هیستامینی	۲۶	۵. آلرژنهای غذایی
۵۸	۳. درمان به شیوه کاهش حساسیت	۲۷	۶. آلرژنهای شغلی و مواد حساسیت زا
	فصل دوم - گیاه شناسی و گرده شناسی	۲۷	علائم و بیماریهای شایع ناشی از حساسیت
(۸۲ - ۶۱)		۲۷	رینیت آلرژیک یا تب یونجه
۶۱	تاریخچه گیاه شناسی و گرده شناسی	۲۸	آلرژنهای چشمی
۶۵	آشنایی با گیاه شناسی و گرده شناسی	۲۹	آسم
		۳۰	آلرژنهای پوستی

۱۲۲	۲۱. خانواده گردو	۶۵	تعریف واژه‌ها
۱۲۳	۲۲. خانواده پنجه‌گرگیان	۶۷	طبقه‌بندی گیاهان
۱۲۴	۲۳. خانواده پنیرک، ختمی	۶۹	گلها و گرده‌ها
۱۲۵	۲۴. خانواده توتها	۶۹	ساختمان و اندام گلها
۱۲۷	۲۵. خانواده موردها	۷۱	تولید و تمایز گرده‌ها
۱۳۱	۲۶. خانواده زیتون		خصوصیات و ریخت‌شناسی گرده‌ها
۱۳۱	۲۷. خانواده ترشک شبدری	۷۶	
۱۳۱	۲۸. خانواده نخلیان	۷۸	اجزای ساختمانی جدار گرده‌ها
۱۳۳	۲۹. خانواده خشخاش		
۱۳۴	۳۰. خانواده کاج		فصل سوم - معرفی گیاهان و گرده‌های
۱۳۵	۳۱. خانواده بارهنگ	(۱۶۶-۸۳)	آلرژی‌زا در ایران
۱۳۶	۳۲. خانواده چنار	۸۳	۱. خانواده افرا
۱۳۷	۳۳. خانواده گندمیان	۸۵	۲. خانواده کیوی
۱۴۳	۳۴. خانواده هفت‌بند	۸۶	۳. خانواده تاج خروس
۱۴۵	۳۵. خانواده اسپرک	۸۸	۴. خانواده پسته
۱۴۶	۳۶. خانواده گل سرخ	۹۰	۵. خانواده چتریان
۱۵۰	۳۷. خانواده نارنج	۹۳	۶. خانواده عشقه
۱۵۲	۳۸. خانواده بید	۹۴	۷. خانواده کاسنی
۱۵۵	۳۹. خانواده گل میمون	۹۹	۸. خانواده زرشک
۱۵۷	۴۰. خانواده سیب‌زمینی	۱۰۰	۹. خانواده توسکا
۱۶۰	۴۱. خانواده زیرفون	۱۰۲	۱۰. خانواده گل گاوزبان
۱۶۱	۴۲. خانواده لویی، لوخ	۱۰۴	۱۱. خانواده اسفناج
۱۶۲	۴۳. خانواده نارون	۱۰۸	۱۲. خانواده پیچک
۱۶۴	۴۴. خانواده گزنه	۱۰۹	۱۳. خانواده سرو
۱۶۵	۴۵. خانواده انگور	۱۱۰	۱۴. خانواده خیار و کدو
۱۶۶	موارد متفرقه	۱۱۲	۱۵. خانواده فرفیون
		۱۱۳	۱۶. خانواده حبوبات
۱۶۹	واژه‌نامه	۱۱۸	۱۷. خانواده راش‌ها و بلوط‌ها
۱۷۷	منابع	۱۱۹	۱۸. خانواده جینک‌گواسه
۱۸۱	ضمائم	۱۲۰	۱۹. خانواده توی
		۱۲۱	۲۰. خانواده علف چای، (راعی)

مقدمه

خداوند متعال را سپاس می‌گوییم که توفیق تألیف و تدوین یکی از مباحث علمی روز در عرصه دانش پزشکی را به ما عنایت فرمود. اندیشه تدوین این کتاب سالها قبل ریخته شد و چون برای شناخت گیاهان آلرژی‌زای ایران به مطالعه و تدبر بیشتری نیاز بود، تهیه و تدوین آن به طول انجامید.

در دنیا و از جمله ایران، ۱۰ تا ۲۰٪ مردم از آلرژی رنج می‌برند و همه اندامها و از جمله دستگاه تنفسی آنان ممکن است به آلرژی دچار شود. فردی که از حساسیت بینی رنج می‌برد، همواره سؤال می‌کند چرا نسیم صبحگاه باعث آبریزش، گرفتگی و خارش چشم و حلق و بینی او می‌گردد؟ پاسخ این است که عمده‌ترین عامل آلرژی‌زا، گیاهان می‌باشند. شناسایی گیاهان حساسیت‌زا برای یک کشور و یک منطقه، از باارزش‌ترین کارهای علمی است. گیاهان آلرژی‌زا در همه جا می‌رویند و گرده‌های خود را در همه جا می‌پراکنند. دوری جستن از گیاهان آلرژی‌زا تقریباً ناممکن است. تدوین این کتاب شاید مقدمه‌ای باشد برای شناخت گیاهانی که به بروز آلرژی منجر می‌شوند.

آلرژی چیست و چه باید کرد؟

آلرژی یکی از پدیده‌های پیچیده دستگاه آفرینش است. و می‌تواند، واکنش شدید بدن در برابر حتی به میزان کم - برخی از عوامل آلرژی‌زا از جمله گیاهان - را شامل گردد.

تألیف و تدوین این کتاب با تشویق دانشجویان و بیماران مبتلا به آلرژی امکان‌پذیر شد. شناخت گیاهان حساسیت‌زای منطقه برای برنامه‌های پیشگیری از آلرژی بسیار مهم و قابل توجه است. ایران با آب و هوای متغیر، سرشار از

شگفتیهای طبیعت است. وجود گونه‌های متعدد گیاهان، جزء شگفتیهای این کشور باستانی است. بسیاری از این گیاهان، آلرژی‌زا هستند و باید گفت شناخت همه آنها امکان‌پذیر نیست، اما مؤلفان کوشیده‌اند مهمترین گیاهان آلرژی‌زا را مورد ارزیابی قرار داده، به معرفی آنها در این کتاب بپردازند.

امید آن که این کتاب مورد قبول بیماران مبتلا به آلرژی واقع گردد و انتظار آن است که در خزانه علمی دانش‌پژوهان عزیز قرارگیرد. در پایان از انتشارات آستان قدس رضوی (به‌نشر) که همیشه در چاپ و نشر کتابهای علمی پیشگام بوده است، سپاسگزاریم.

مؤلفان

پیش‌گفتار

آلرژی، نوعی واکنش ایمنی شایع و مزمن است که در میان تمام قشرهای جامعه شیوع دارد. امروزه، آلرژی بخش مهمی از هزینه‌های درمانی و از کار افتادگی را به خود اختصاص داده است. به همین جهت، پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و روانی آن قابل توجه است. رینیت آلرژیک، حساسیتهای چشمی، آلرژیهای تنفسی مانند آسم و علایم پوستی نظیر کهیر و اگزما، نشانه‌هایی از حساسیتهای آلرژیک هستند.

شایع‌ترین آلرژنها را گیاهان و گرده‌ها تشکیل می‌دهند که به طور وسیع و گسترده در سراسر جهان پراکندگی و انتشار دارند. عامل ایجاد حساسیت به وسیله گرده‌ها، ترکیبات پروتئینی موجود در دیواره آنهاست. گیاهان و میوه‌ها نیز می‌توانند به دلیل داشتن ترکیباتی نظیر هیستامین‌ها، در برخی از افراد با شدتهای متفاوت حساسیت ایجاد کنند.

گفتنی است، تمام گیاهان و گرده‌های آلرژی‌زا در تمام اشخاص حساسیت‌زا نیستند. گرده‌ها در حقیقت سلول جنسی نر گیاهانند که در فصل گرده‌افشانی، عامل بروز آلرژی در افراد به شمار می‌روند؛ از این رو، آشنایی نسبی با گیاه‌شناسی و گرده‌شناسی نیز در این مبحث ضرورت دارد.

مهمترین گیاهان آلرژی‌زا را نهاندانگان تشکیل می‌دهند که شامل حدود ۲۰۰ هزار گونه مختلف می‌باشند. هر گونه گیاهی، در ساعات بخصوصی از شبانه‌روز و طی مدت زمان مشخصی از سال (از چند ساعت تا چندین روز) گرده‌افشانی می‌نماید. گرده‌های تولید شده با توجه به نوع گونه، همچنین خصوصیات گرده و

شرایط محیطی، ممکن است ساعتها (برخی از گندمیان) تا سالها (برخی درختان) عمر کنند. گرده‌ها می‌توانند به کمک جریانهای جوی و گاهی با کمک حشرات تا مسافت‌هایی دور - حتی تا چند صد کیلومتر - جابجا شوند.

برای جمع‌آوری گرده‌ها، می‌توان از روش ساده نمونه‌برداری از محیط¹ استفاده نمود. مهمترین عامل در شناخت و تمایز گرده‌ها، شکل پوسته خارجی² آنهاست. بنابراین، گرده‌ها پس از جمع‌آوری به صورت اسلاید درآمده، مورد بررسی میکروسکوپی قرار می‌گیرند. بدین ترتیب، پراکندگی گرده‌ها با توجه به رویش گیاهان در نقاط مختلف مورد مطالعه و ارزیابی قرار می‌گیرد.

برای تشخیص حساسیت ناشی از گرده‌ها، اغلب طی مراحل خاصی عصاره گرده مورد نظر را تهیه نموده، سپس با روشهای متفاوت، به بررسی نتایج حاصل از واکنش بدن و یا عناصر خونی بیمار با عامل حساسیت‌زا می‌پردازند. آزمایشهای پوستی برای این منظور، روشی آسان و در دسترس است.

با توجه به وجود عوامل گوناگون در بروز آلرژی، راههای متعددی برای درمان آن وجود دارد. به طور کلی می‌توان از کنترل عوامل محیطی و پیشگیری به عنوان بهترین و مؤثرترین روش، و نیز استفاده از داروهایی نظیر آنتی‌هیستامینها و کورتیکواستروئیدها نام برد.

کتاب حاضر از جمله اولین منابعی است که به بررسی و معرفی گیاهان و گرده‌های آلرژی‌زا در ایران می‌پردازد. اگرچه این کتاب شامل تمام گیاهان و گرده‌های آلرژی‌زا نیست، اما در نوع خود کامل‌ترین به شمار می‌رود.

آنچه در این کتاب ارائه شده، مشتمل بر سه فصل است. از آنجا که برای احاطه بر موضوع باید از اصول پایه و مبانی نظری آن نیز اطلاع داشت، سعی شده است با توصیف آلرژی و ایمونولوژی در فصل اول و سپس شرح گیاه‌شناسی و گرده‌شناسی در فصل دوم، به مبانی این علوم اشاره گردد. در فصل پایانی کتاب نیز به صورت مصور به معرفی بخشی از گیاهان و گرده‌های آلرژی‌زا در ایران پرداخته شده است.

بی تردید در این شروع، با وجود تمام تحقیقات و کوششهای به عمل آمده و

1. air sampling.

2. exine.

صرف زمان، کاستیهایی وجود خواهد داشت؛ لذا از کلیه عزیزانی که با دیده لطف به این کتاب می‌نگرند تقاضا دارم با ارائه رهنمودهای خویش موجب ارتقای این اثر باشند.

بر خود لازم می‌دانم از تمام همکاران و سروران گرامی که بنده را در این مهم یاری نموده‌اند، بویژه استاد ارجمند جناب آقای دکتر رضا فریدحسینی و پدر بزرگوارم جناب آقای دکتر جواد قریشی‌الحسینی که بدون راهنمایی، یاری و تشویق ایشان به اتمام رساندن این کتاب امکان‌پذیر نمی‌نمود، صمیمانه سپاسگزاری نمایم.

امید است این مجموعه مورد استفاده علاقه‌مندان قرار گیرد.

دکتر آرمین قریشی‌الحسینی